

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1946 ruduo, iš Lietuvos - į Vokietiją

Sutema medžių šakelėmis

Sutema medžių šakelėmis
Leidžias melsvais kamuoliais.
Sielvarta sutemą veliasi
Smūgiais kaip žemė giliais.

Sielvarta svilint atkiūtina
It padegėjas nakčia, -
Argi raudoti taip būtina,
Kad tu išgirstum mane?

Visas kaip klyksmas išsineriu
Iš amžinatvės raidos,
Sielvartos smūgiais pasigeriu,
Šaukdamas vardą Žydrios.

Šaukdams sustoju ties kryžkele,
Ties praraja sutemos, -
Vienišką dalią - pamišėlę
Kas be manęs apraudos?

Sielvarta svilina šutina -
Tūkstančiais graužia liepsnų, -
Argi raudoti taip būtina,
Kad atsilieptum man tu? [1]

KOMENTARAI

[1] Balio Sruogos eilėraščio be pavadinimo „[Sutema medžių šakelėmis]“, neįėjusio į rinkinius, įtraukto į eilėraščių ciklą *Giesmės Viešnelei Žydriajai*, ankstyvas variantas; vėliausią redakciją ir teksto istoriją žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 1: Poezija*, parengė Algis Samulionis, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996, p. 326, 810.

„Gal Deksnys, o gal Staneika pernešė per geležinę uždangą Balio vieną eilėraštį „Sutema...“ iš „Giesmių Viešnelei Žydriajai“ ir „Apyaušrio dalios“ mašinėle spausdintą egzempliorių. Nebeatkasiau, kaip jie pateko mamai į rankas, tačiau žinojom, kad buvo tik jai siųsti“ (Dalia Sruogaitė, *Atminties archeologija*, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2012, p. 218).

„Du ciklo eil. (*Sutema medžių šakelėmis* ir Po tą sutemą, po plyną) Vakarus pasiekė 1946 m. Juos, rašytojo prašomi perduoti jo žmonai ir dukrai, slapta pervežė to meto rezistencijos dalyviai V. Stanevičius (B. Sruogos pažįstamas dar iš Stutthofio koncentracijos stovyklos, lageryje – rašytojo globoto „Aitvarų“ būrelio narys) ir J. Deksnys, nelegaliai lankęsis Lietuvoje tų metų vasarą. 1990.IX.23 laiške A. Samulioniui, atsiųsdama į Lietuvą eil. *Sutema* kserokopiją, V. Sruogienė prieraše nurodė, jog ši eil. 1946 m. rudenį ji yra gavusi iš partizano Vytauto Stanevičiaus, o šiam eil. įdavęs pats autorius. Tai buvęs kaip ir paskutinis slapta perduotas B. Sruogos laiškas žmonai. Savo ruožtu J. Deksnys 1947.XI.11 laiške D. Pajaujytei, kalbėdamas apie B. Sruogos mirtį, rašo, jog su rašytoju jam yra ne kartą tekę susitikti dramatiškomis aplinkybėmis, kad jis vežęs į Vakarus autoriaus įduotos knygos *Apyaušrio dalis* du egz. (vieną skirtą žmonai ir dukrai, antrą – „brangiausia man žmogui“). Apie eil. užsimenama taip: „Tuose laiškuose, kuriuos siunčiau tau pernai, į Vokietiją [iš Švedijos] ir kurie Tavęs nepasiekė, siunčiu Tau dar du jo rašytus Lietuvoje eilėraščius, jie dvelkia tokiu begaliniu savosios žemės skausmu, kurį galėjo išlieti tik didžiojo ieškojimo dvasia“ (Algis Samulionis, „Paaiškinimai“, in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 1: Poezija*, parengė Algis Samulionis, redagavo Donata Linčiuvienė, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1996, p. 809).